

Unu din ontologia lui Noica, în raport cu ontoteologia creștină și cu sistemul filosofico categorial pentadic

Mai 2019, Craiova

Formularea problemei. Prezentarea de față intenționează să comenteze două teme referitoare la ontologia lui Noica: 1/ prezența în ea a unor reverberații ale ontoteologiei creștine: și: 2/ aspecte care ar rezulta din abordarea ei dinspre sistemul filosofico categorial pentadic. Considerăm necesarele câteva considerații preliminare.

În **Tratatul de ontologie**¹ a lui Noica expunerea avansează într-o manieră ordonată, cvasisistematică, prin pași ce par a se impune cu evidență, dezvoltând o fenomenologie crescătoare a structurilor ființei, până la un nivel al “ființei ca ființă”. După care comentariul devine mai ezitant, el fiind posibil – precizează autorul – doar prin analogie. Pentru orice lector conștiincios e însă evident că expunerea problematicii ființei e încadrată de două toposuri aparte: la început de “lucru”, la sfârșit de “Unu”.

Întreaga fenomenologie a ființei din prima parte presupune “lucrul”, ea urmărind de fapt “ființa-în-lucruri”. Toposul lucrurilor este cel în care se iscă “golul de ființă”, ce dă naștere “dorului de ființă” și succesiunii de etape și instanțe ce conduc spre devenirea-întru-ființă. Trimiterea către lucru - *res* ca spre un topos prealabil, nu e însă una banală sau făcută din neglijență. Căci, în vremea Scolasticii – când a început să se impună conceptul de *existență*, *Res* figura frecvent printre conceptele ce constituiau respectabila instanță (supracategorială) a *transcendentia – transcendentalia*, alături de *Ens*, *Unun*, *Bonum*, *Verum* și uneori *Aliquid*². Iar *res* se va menține mult timp într-o poziție înaltă în dezbateră speculativă a gândirii Europei, de vreme ce Cartesius scrie despre *res cogitans* și *res extensia*, iar Kant despre “lucru în sine”. Ba chiar și în sec. XX Husserl reactualizează chemarea lui Platon “înapoi spre lucrul însuși”; iar Heidegger³ revine în mod repetat asupra temei lucrului, insistând asupra

înțelesului său arhaic – atât în greacă cât și în romană sau germană – de chestiune importantă, aflată în dezbatere comunitară. În sfârșit, tradiția metafizică a lucrului – res, stă și la baza edificării conceptului european de realitate care, după idealismul german, a căpătat semnificații speciale, încorporându-l și pe cel existențial de efectivitate (*Wirklichkeit*). Apelul lui Noica la lucruri – echivalate pe alocuri cu cele-ce-sunt (*ta onta*) – deși neclarificat în text, sugerează mai mult o trimitere spre nedeterminare, spre “ceva-ul” (*to-ti*)⁴ din logica stoică, cuplată însă ferm cu trimiterea spre efectivitate, încorporând rezultatele științelor. Oricum, zona ontologicului pare a se insera de la început, la Noica, în teritoriul supracategorial al “preființei” lucrului. Care însă nu e identificat explicit nici cu nimicul și nici cu haosul, părănd a le precede și pe acestea.

Aceeași problemă, dar într-o altă formulă și perspectivă, apare la sfârșitul ontologiei, unde e comentată ființa-în-ea-însăși. Trecerea spre această zonă e realizată de Noica prin instanța aparte a *deveniței*. În scenariul ontologiei sale, devenirea-întru-ființă, care încununează ființa-în-lucruri, se realizează de fapt întru element. Elementul nu e însă existent ci subsistent (s.n.), având drept categorie (cvasi) - unică pe Unu multiplu. Devenița, considerată ca și element al elementelor, - și care exprimă o devenire-prin-sine care generează însăși elementele – nu poate fi, în logica expunerii, decât tot subsistentă; eventual “hipersubsistentă”. Iar în final, ca arhé a însăși deveniței, deci la fundamentul ființei-în-ea-însăși, se plasează un Unu, a cărui unică distribuție indiviză (întrupare) devenița este. Și care, conform aceleași logici, nu poate fi nici el altfel decât hipersubsistent. Acest Unu din finalul ontologiei lui Noica e radical diferit de categoria Unu-multiplu a elementului, plasându-se și el, conform tradiției, în instanța supracategorială a tradiționalilor transcendentali. Pe care, de fapt o și inițiază în conformitate cu tradiția, împreună cu Binele. Și cărora li se alătură în vremea scolasticii nu doar Ens ci, așa cum s-a menționat, însăși Res.

La nivelul acestui Unu din finalul ontologiei, se evidențiază și rezonanța sistemului lui Noica față de ontoteologia creștină.

1. Rezonanțe ontoteologice creștine în ontologia lui Noica. Trimiterea la Unu din finalul ontologiei lui Noica reactivează, desigur, tradiția neoplatonică. Și întreaga sa istorie de până în sec.VI î.Ch., incluzându-l pe Proclus și Damascios, care au comentat în această instanța “de dincolo de ființă și gândire” funcția pe care o instaurează “*Ouden-ul*” – negarea Unului –, diferită de simpla negare a ființei, de “*me-on*”⁵. Dar trimiterea lui Noica la Unu pare a nu se opri la acest nivel neoplatonic. Ea avansează până la asimilarea neoplatonismului de către ontoteologia creștină în vremea scolasticii și a misticii renane⁶, proces în urma căruia se ajunge la configurarea profilului ontologic al Dumnezeului triontic absolut al creștinismului⁷. Căci, pentru a susține idea unicei (a indivizei) distribuții a Unului în devenință, Noica face trimitere direct la dogma creștină a întrupării. Condiție care, d.p.d.v. ontologic are avantajul față de simpla tradiție neoplatonică a emanațiilor, că pune în joc o instanță transcendentă care e, totuși, și ființială... de vreme ce Dumnezeul iudeo creștin e marcat prin cele spuse de Moise: “Eu sunt cel ce este”. Chiar dacă comentatorii ce l-au urmat pe Pseudo Dionisie Areopagitul au vorbit despre o caracteristică supraființială, incomprehensibilă pentru Deitate, suntem acum, odată cu ontoteologia creștină, în alt plan decât cel al aporeticii neoplatonice, iscată de Unul cel de “dincolo de ființă și gândire”. Metafora întrupării Unului în devenință, pare a-l fascina pe Noica, care scrie în *Tratatul de ontologie*:

“Dar atunci “Unul – unu” și “Multiplu – unu” sunt efectiv de aceeași ființă. Iar așa cum cel care și-ar da necesar o replica unică nu este adevărit și nici adevărat decât prin replica; la fel ființa nu e adevărită și adevărată decât prin devenință. Ontologia culminează, astfel, printr-un gând speculativ care face, până la un punct, dreptate și ontologiilor trecute. Ființa absolută are sens, doar dacă se dezmente ca absolute prin întrupare în devenință; dacă deci poate exprima printr-o singură întrupare toate întrupările posibile; printr-un singur element toate elementele

posibile, așa cum printr-un singur om s-a spus că se poate exprima toată umanitatea”(pg.223).

Trimiterea lui Noica la ontoteologia creștină e evidentă. Dumnezeu unic are un unic fiu, replică (ființială) identică cu sine, pe care-l sacrifică trimițându-l să se întrupeze ca om, răspândind astfel potențialul creativ al dumnezeirii în lumea umană, în lume.

Diferențierea internă a Dumnezeului – Unu pentru a da naștere Fiului a preocupat și speculația ontoteologică în perioada misticii renane, astfel încât putem citi la Hugo Ripelius⁶:

“Unul se zămișlește pe sine însuși, în sine însuși, și ca el însuși în care se continuă și revine la el...Dumnezeu tatăl naște din sine însuși un alt el însuși, care este asemănător cu el dar în același timp altul, pe Fiul, cum zice Augustin”.

Noica nu face însă trimiteri explicite la ontoteologie, menținându-se la nivelul unei dialectici speculative, ce parcă preia problematica lansată de Platon odată cu genurile supreme ale identicului și alterității. Doar că, la Noica, dezbateră e în permanență ținută la intensitatea focului pâlpâitor al devenirii.

Textul ontologiei continuă acum prin comentariul că, accesul la ființă nu se poate realiza punând întrebarea doar la întrebătorul asupra ființei (aluzie la Dasein-ul Heideggerian); ci întrebarea se cere pusă “întrebării permanente care e devenirea”. El scrie:

“De la lucruri, cu închiderile lor ce se deschid (prima formă de întrebare), la devenire; de la devenire la element; de la element la devenință, ar putea fi o cale de acces la ființa în ea însăși. Că nu este ființa “însăși” pentru că s-a făcut devenință? Dar este la fel de nepotrivit spus cum s-a afirmat că ființa supremă nu e supremă pentru că s-a făcut om”(pg225).

Noica nu a dezvoltat mai amplu aceste teme în cursul vieții sale, poate și datorită conjuncturii culturale în care a trăit. În textul ontologiei sale mai putem

totuși citi, spre final, ca un fel de concluzie, un pasaj în care ființa ca ființă e localizată tocmai la nivelul Unului ce se întrupează.

“Sunt trei niveluri de ființă; întâi ființa lucrurilor, devenirea; apoi ființa elementelor, devenința; în final ființa ca ființă. Dacă aceasta din urmă are un înțeles rațional, privilegiul ei este de a nu avea ca atare existență, ci doar întruparea posibilă”(pg.224).

Acest scurt pasaj din final subliniază apropierea intimă pe care o susține Noica între ființă și devenire, perspectivă în care “existența” nu are rang notabil. În discursului filosofului român parcă ar pulsa tot timpul valența semantică a termenului românesc “ființă”, care derivă de la latinescul *fieri* – a curge - și nu de la *ens*; și care susține multiplele precarități ale conceptului de ființă în limba română, asupra căroră gânditorul de la Păltiniș s-a oprit cu atenție⁸. În ontologia sa, Noica stă parcă cu spatele la conceptul de “existență”, mișcându-se prin varii zone ale unei “subsistențe”, ce se instituie printr-un proces de autocreație; și continuă printr-o constantă devenire întru nou. Cheia de boltă a acestei procesualități o constituie tocmai *devenința* – “întrupare a Unului”.

Metafora creștină a întrupării pare a-l fi preocupat constant pe Noica. Putem citi în Jurnalul de idei:⁹

“ Fiul unic – Unul distribuit ca unu și abia prin el multiplul. Așa e în mic filosofia. Ea cunoaște pe unul singur, și acesta transformă lumea (pg.293). “Întruparea (Logos-ul) este centrul lumii noastre., Filosofia e christică (pg.336). Devenința e rădăcina comună a ontologicului și Logicului. E Logos-ul, fiul (pg.292)”.

Plasarea de către Noica a deveninței în zona nucleară a ontologiei sale și compararea ei cu întruparea christică, e provocatoare și prin faptul că în trionfala creștină Iisus e echivalat cu Logosul. Chiar dacă Logosul a fost tradus de către Biblia latină prin *Verbum* – pentru a susține creerea lumii de către Dumnezeu prin decrete divine, - principalele semnificații originare ale termenului grecesc nu pot fi eludate. Iar acestea trimit spre întemeiere, ordine,

rost. Și astfel, spre zona din care s-au coagulat categoriile. Și, în primă instanță, desigur, supracategoriile, precum tradiționalele *transcedentalia*, din care făceau parte Ens și Res, alături, de Unu. Faptul că Noica nu-l ignoră pe *res*, plasându-l, într-un fel pe același orizont de încadrare cu magnitudinea lui Unu, poate sugera – cel puțin unora – semnificația adâncă a umilinței lui Iisus. În sensul pe care de altfel gânditorul îl subliniază explicit, scriind în finalul ontologiei:

“Este ființă și aici jos”(pg.226).

Noica revine asupra temei Unului multiplu abordat din perspectiva dogmaticii creștine în ultima carte pe care a publicat-o **Modelul cultural european**. Specifică ideologiei Europei ar fi tema creativității, care pornește de la “unități sintetice” care se desfac, se diferențiază întru nou, distribuindu-se fără a se împărți. Grecia antică nu ajunsese la o asemenea concepție căci: “ de la concepția presocratică până la cea platoneană, cunoașterea s-a străduit să îmblânzească disidenția Multiplului (pg.50). De aceea Noica decretează că începutul culturii europene se cere plasat în anul 325, la nivelul Conciliului de la Niceea. Din păcate însă filosoful nu urmărește mai în detaliu nașterea și afirmarea osaturii conceptuale a gândirii Europei, crescută pe fundalul creștinismului. Și mai ales, nu dezvoltă speculativ problematica filosofică a Unului, cel pe care ni-l semnaleză în ontologie ca cel-ce-se-întrupează-în devenință.

2. Unu nicasian în perspectiva filosofiei pentadice.

Pentru cei care au rămas mai mult sau mai puțin deconcentrați în fața trimiterii lui Noica din finalul ontologiei sale la misteriosul Unu cu o unică întrupare, lectorul român are șansa de a apela la elaborările relativ recente ale filosofiei pentadice, a cărei speculațiune dialectică se orientează în mare măsură spre această direcție.¹¹

Filosofia pentadică, elaborată de logicianul și filosoful Alexandru Surdu, este un sistem filosofico categorial care descifrează din istoria filosofiei, prin demersul unei gândiri speculativ dialectice, un grupaj articulat de categorii și

supracategorii – nerelaționale și autologice – care se organizează în jurul instanței Subsistenței. Subsistența reunește grupajul supracategorial a lui Unu, Totul, Infinit, Eternitate, Absolut. Instanța ontologică a Existenței este expresia Subsistenței, conducând la diferențierea și a altor instanțe precum Protosistența, Episistența, Transcendența, Transcendentalitatea, Supersistența. Problematika ontologică se referă la aria Existenței, unde e plasată și cea a Ființei (cu referință la structurile de gândire).

Privind din perspectiva sistemului ontologic al lui Noica, ceea ce prezintă un interes deosebit în sistemul filosofico categorial pentadic, este tocmai instanța Subsistenței, care-și începe afirmarea chiar prin supracategoria nerelațională și autologică a Unului. Motiv pentru care, raportarea reciprocă a celor două sisteme nu poate fi decât stimulativă.

Pentru precizare se cer de la început subliniate câteva diferențe principiale dintre cele două abordări. Prima ar fi aceea că sistemul categorial pentadic nu se vrea o ontologie, astfel încât problema Ființei își găsește un loc delimitat, în cadrul Existenței, corelată mai ales structurilor de gândire.¹² Apoi, la problematica Subsistenței nu se ajunge în sistemul pentadic la fel ca în ontologia lui Noica, printr-un cumul progresiv al dezvoltărilor fenomenologice, ale unei procesualități de întemeiere a ființei ca ființă. Ci, ea e dată de la început, ca un referențial fundamental pentru tot restul elementelor sistemului. În sfârșit, modelul de prezentare sistematică al filosofiei pentadice e străin de fluxul continuu a devenirii, care marchează scrierile lui Constantin Noica.

În sistemul pentadic, Unu inagurează grupajul celor cinci supracategorii autologice ale instanței Subsistenței.¹³ Spre deosebire de începuturile neoplatonice ale carierei transcendente a Unului, acesta nu mai e însoțit acum de Bine, plasat la nivelul Existenței reale. Și, de asemenea, nu mai e alături de Ens, Res și Verum, cum era în cadrul *transcedentia* scolastică. Cele cinci supracategorii ce constituie acum Subsistența se decantează într-o zonă specială a speculațiunii metafizice, care pare a veni tocmai în întâmpinarea intuiției lui

Noica. Iar în raport cu simpla și vaga trimitere din ontologia lui Noica la instanța Unului, acum avem o structură conceptuală încheată și coerentă.

Răspunde oare complexa instanța pentadică a Subsistenței ce recunoaște pe Unu, Totul, Infinitul, Eternitatea, Absolutul, la înțelegerea pe care încearcă să o aibe filosoful de la Păltiniș pentru tărâmul lui Unu?

Dacă privim filosofia lui Noica dintr-o perspectivă mai largă, incluzând și redactările de după Ontologie, am putea descoperi unele răspunsuri interesante. Astfel, merită să ținem seama de “holomerul” din Logica lui Hermes, care se referă la un individual cu valența unei părți ce are semnificația întregului (totului), încărcat fiind cu putere generatoare întru nou.

Desigur holomerul, în calitatea sa de parte/întreg (tot) se plasează la nivelul unui cuplu categorial ce se orientează spre generarea noului; deci, pare a se agrega în aria deveninței. Privind astfel, nu e dificilă analogia cu (cvasi) unica categorie a elementului, cea de Unu multiplu; care, prin intermediul deveninței se deschide spre supracategoria Unului nerelațional și autologic. Simetria poate fi amplificată în continuare, dacă ținem seama că acum ne aflăm într-o zonă a logicului, unde intră în joc complexitatea relațiilor de ordine (“câmpurile logice în real”) ce asigură structura și consistența pentru cele-ce-sunt (le asigură intrarea în sens, într-un “rost rostitor”). Problematika “consistenței” ce intră în joc la acest nivel e diferită de cea a “existenței” propriu zise, putând intra în cuplu cu caracteristica subsistenței și pentru idealități, nu doar pentru realități.

Pe baza unor analogii ca cele de mai sus, s-ar putea considera că, la fel cum Unul ar putea fi privit ca direcție a imploziei – ca hipostaziere – a cuplului categorial Unu/multiplu care e specific elementului, la fel și supracategoria Totul ar putea fi înțeleasă ca direcție a hipostazierii altui cuplu categorial, cel de Tot (întreg) parte, specific holomerului.

Nu vom încerca să căutăm echivalentul tuturor celor cinci supracategorii în textul nicasian, atât pentru faptul că acest demers ar necesita o lucrare de

amploare, cât și pentru că, în mod evident, atât perspectiva cât și stilul de exprimare a celor două sisteme filosofice e în mare măsură diferit. Ni se pare semnificativ însă faptul că, totuși, această zonă de intersecție e decelabilă la nivelul subsistenței. Un comentariu se mai impune însă, aproape cu necesitate, privitor la relația dintre Eternitate și devenință.

La acest nivel e important să revenim mai cu atenție la textul lui Noica. Formularea pe care filosoful român o propune în ontologia sa privitor la devenință, ca unică replică (de aceeași ființă) – sau ca întrupare – a Unului, e stranie și misterioasă d.p.d.v. filosofic, cu toată analogia sa cu întruparea din ontoteologia creștină. Dacă însă am accepta că Unul nicasian e doar reprezentantul princeps a unei întregi instanțe, așa cum e cea a Subsistenței din sistemul pentadic, atunci înțelegerea deveninței ar fi facilitată, prin multiplele valențe ale acesteia. Astfel, Subsistența pentadică, include și Eternitatea. Iar devenirea – și deci și devenința - nu e indemnă de problematica temporalității, care-i corespunde acesteia în planul Existenței. După cum se știe și se repetă mereu, Platon a comentat timpul (creat) cu o “copie a Eternității” ce implică numărul și succesiunea, având în centrul său pe “acum”, precedat de “înainte” și urmat de “după”. Comentariul pe care-l face Aristotel în Fizica temporalității, locului și mișcării, dezvoltă această perspectivă. Problema tranziției de la Eternitate la temporalitate a frământat gândirea speculativă, ulterior ca intermediar invocându-se “sempeternitatea” de către Boetius. Iar pe vremea lui Toma d’Aquino s-a discutat mult despre Aev și Aeveternitate. Ulterior, după ce Leibnitz a corelat relațiile de ordine atât cu spațialitatea cât și cu temporalitatea iar Hume cu cauzalitatea, problematica Eternității și a corelației ei cu temporalitatea pe care o trăiește și o concepe omul, a fost mult timp neglijată. Conceptul devenirii și cel al evoluției, ce s-au iscat după Hegel - și la care Noica aderă din plin – readuce însă în prim plan temporalitatea și fundalul ei transcendent. Heidegger, deși e frământat de problematica timpului, menține

deschisă întrebarea în această direcție fără a comenta transcendența temporalității. Noica, fixând devenința în centrul ființei ca ființă, nu poate ignora o problematizare mai adâncă a acestei teme, tocmai deoarece în față și dincolo de devenință îl plasează pe Unu. El scrie:

“Abia acum, la nivelul deveninței, se poate pune problema timpului, dincolo de temporalitate și de temporalitățile invocate. El e o curgere staționară în orizontul unei deveniri staționare. Dacă elementele erau ființe secunde, atunci elementul unic, devenința, este ființă, prin care la acest nivel unic, devenința, este ființă, prin care la acest nivel timpul pare să o dezvăluie. Dar el nu dezvăluie cu adevărat....dacă (lucrurile) nu sunt interpretate prin lumina devenirii. Ființa devenință e mai mult decât timp : e raționalitatea ultimă a elementelor, în real posibilul ei” (pg.150)

Ființa devenință a lui Noica, rămâne o provocare pentru gândirea speculativă la începutul erei postmoderne.¹³ Iar dacă devenința e înțeleasă ca “întrupare” nu doar a unui vag și misterios Unu, ci a unei instanțe supracategoriale de tipul Subsistenței, pe care categoria autologică și nerelațională a Unului doar o inaugurează, valențele sale se multiplică instantaneu. Și nu e vorba doar de deschiderea spre care ne îndreaptă cuplul categorial Tot (întreg) parte pe care-l afirmă holomerul în direcția supracategoriei Totului. Și nici doar de articularea cu problematica temporalității, ce trimite spre Eternitate; care, odată cu devenirea-devenința, se încarcă prin instrukturarea trecutului depășit (conform formulei hegeliene din “aufhebung”). Căci instanța Subsistenței pentadice cuprinde alături de Unul și pe Totul precum și Eternitatea, Infinitul și Absolutul. Noica a presimțit această complexitate încă de la nivelul ontologic premergător deveninței, atunci când, deși susține ideea ca Unu/multiplu s-ar cere considerat ca unică categorie a elementului, acceptă alături de acesta în calitate de categorii auxiliare, patru cupluri derivate din clasele categoriale kantiene : - totalitate deschisă; - limită ce nu limitează; - comunitate autonomă; - posibil-real-necesar. Primele două

trimit, cu evidență, nu doar spre Unu și Totalitate, ci și spre infinit; iar ultimele două, spre problematica cauzalității și dinamica realizării. Dacă la nivelul elementului, ce patronează devenirea într-o ființă, întâlnim o astfel de complexitate categorială, ea nu are cum să lipsească la nivelurile superioare ale deveninței și ale Unului.

Viziunea ontologică a lui Noica are deci de câștigat în urma raportării sale la sistemul filosofico categorial pentadic, în sensul că direcția speculației se revigorează.¹⁴

Dar și din cealaltă perspectivă, sistemul pentadic odată ce se pune față în față cu viziunea ontologică a lui Noica, nu-și poate refuza întrebarea:

“Oare cum se petrece exprimarea subsistenței în Existență astfel încât pe puntea de mediere – care pentru Noica e devenință – să fie întemeiată și să funcționeze, dinamismul creator de nou?”

Este deci loc, în gândirea speculativă românească, pentru o vreme a ne-leneviei.

Bibliografie

1. Noica, C., *Tratat de mitologie*, în *Devenința într-o ființă*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1981
2. Cassin, Barbara, (Ed.), *Vocabulaire des Philosophes européennes*, Ed. du Seuil, Paris, 2003
3. Heidegger, M., *Despre miza gândirii*, Ed. Humanitas, București, 2007
4. Dumitriu, A., *Istoria logicii*, Editura Științifică și Pedagogică București, 1969
5. Vlad, Marinela, *Dincolo de ființă. Neoplatonismul și aporiile originii inefabile*, Ed. ZETA, București, 2011
6. De Libera, A., *Cearta universalilor*, Ed. Amarcord, Timișoara, 1998 De Libera, A., *Mistica renană, de la Albert cel Mare la Meister*
7. Etienne Gilson, *Filosofia în Evul Mediu*, Ed. Humanitas, București, 1993

8. Noica, C., *Sentimentul românesc al ființei*, Ed. Eminescu, 1978
9. Noica, C., *Jurnal de idei*, Ed. Humanitas, București, 1991
10. Noica, C., *Modelul cultural European*, Ed. Humanitas, București,
11. Surdu, A., *Filosofia pentadică II, Teoria existenței*, Ed. Academiei Române București, Ed. Ardealul Târgu-Mureș, 2012
12. Surdu, A., *Sistemul filosofiei pentadice, în Cercetări logico filosofice*, Ed. Tehnică București, 2008
13. Lăzărescu, M., *Gâlceava înțelepților în jurul timpului*, Ed. Brumar, Timișoara, 2017
14. Lăzărescu M., *Constantin Noica sau insuportabila filosofie*, Ed.Brumar, Timișoara, 2018

R E Z U M A T

Gândirea filosofică a lui C.Noica continuă să stimuleze speculațiunea românească și contemporană. Comentariul de față pornește de la observația (dezvoltată de autor în cartea **“Constantin Noica sau insuportabila filosofie”** Ed.Brumar, 2018) că, filosoful de la Păltiniș încadrează problematica ontologică prin două supracategorii – lucru (Res) și Unu . Supracategorii care, ambele, erau tradițional plasate, împreună cu Ens, printre “transcedentalia”. În ultimele pagini ale *Tratatului de ontologie*, devenința, care e considerată nucleul ființei ca ființă, e prezentată ca unică replică sau “întrupare” a unei instanțe aparte, a lui Unu. Metafora întrupării pe care Noica o folosește, trimite explicit spre instanța absolutului Deității trionfice creștine, care pe vremea misticii renane a absorbit Unul neoplatonician. Fragmente din *Jurnalul de idei* confirmă preocuparea lui Noica față de această problematică ontoteologică (e.g.”

Întruparea (Logosul) este centrul lumii noastre. Filosofia e christică”-pg336).

Instanța Unului spre care Noica trimite în finalul ontologiei sale – tema pe care filosoful nu a dezvoltat-o speculativ în timpul vieții – rămâne o provocare aparte, ce poate fi reluată odată cu afirmarea recentă de către sistemul filosofico categorical pentadic (elaborată de A.Surdu), a conceptului de Subsistență. Subsistența e o instanță formată din cinci supracategorii autologice nerelaționale (Unul, Totul, Infinit, Eternitate, Absolut) ce poate fi decantată din istoria filosofiei. Deși în sistemul filosofiei pentadice ontologia nu se afla în centrul problematicii – ea fiind comentată la nivelul Existenței, prin care Subsistența se exprimă, incluzând Ființa și Realitatea – intersecția cu ontologia lui Noica e facilitată tocmai de conceptul subsistenței.

Pentru Noica, devenirea într-o ființă - care încununează ființa în lucruri - este de fapt o devenire într-un element; iar elementul nu e existent ci subsistent. Trecerea la ființa ca ființă se realizează prin potențarea acestui element subsistent prin sine însuși, "devenința" fiind elementul elementelor. Ori, în aceste condiții, devenința nu poate fi decât hiper-subsistentă. Iar de vreme ce ea e întruparea lui Unu, instanța acestui Unu e plasată, în mod necesar, în centrul Subsistenței.

Structura ontologiei lui Noica și a sistemului pentadic sunt diferite. Dar provocarea ce ar rezulta din dialogul lor, cel

puțin la nivelul Unului, ar fi probabil benefică pentru “ne-lenea” gândirii speculative de la noi.